

www.dereta.co.yu

Biblioteka
dereta vam predstavlja...

Urednik
Dijana Dereta

En Enrajt

OKUPLJANJE

Prevod sa engleskog
Vladimir D. Janković

Beograd
2008
DERETA

Copyright © Anne Enright 2007

All rights reserved

© Ovog izdanja dela i prevoda Grafički atelje *DERETA*
do 9. novembra 2011. godine

Naslov originala

GATHERING
by Anne Enright

En Enrajt

OKUPLJANJE

Želela bih da zabeležim ono što se dogodilo u kući moje bake onoga leta kad je meni bilo osam ili devet godina, iako nisam sigurna da se to zaista dogodilo. Moram da svedočim o događaju za koji je teško reći da li se uopšte odigrao. A osećam kako to nešto urla u meni – to što se možda nikada nije ni desilo. Ne znam ni kako to da nazovem. Mislim da bi se moglo reći da je to bio zločin pûti¹, ali pût se davno raspala, a ne bih mogla da kažem da li kosti još čuvaju tragove bola.

Moj brat Lijam voleo je ptice i, kao svi dečaci, voleo je kosti uginulih životinja. Ja sinova nemam, pa kad naiđem na neku lobanjinu ili kostur, zastanem, pa se setim njega i kako se divio tim izuvijanim oblicima. Nekadašnjim krilima neke svrake koja štrče iz oneredenog perja; potpuno u čekinjama, a lagane, čiste. Tom rečju opisujemo kosti: *čiste*.

Kćerkama, jasno, kažem da se sklone dalje od lobanje nekog miša u šumarku, ili uginule zebe što trune kraj baštenskog zida. Nisam sigurna zbog čega to činim. Istina, ponekad na plaži nađemo sipinu kost, tako čistu da moram da je ćušnem u džep, pa setno gladim njen tajnoviti beli lûk.

Ne možete, smatram, klevetati mrtve, jedino im možete ponuditi utehu.

¹ *Crime of the flesh*, seksualni delikt – prim. prev.

I tako, Lijamu poklanjam ovu sliku: moje dve kćeri trče po peskovitom obodu kamenite plaže, pod usporenim, bremenitim nebom, a naramenice njihovih kaputa sležu se u vazduhu za njima. A onda brišem sliku. Zažmurim i uvaljam se u bučni šum mora. Oči ponovo otvorim tek pre nego što ću pozvati devojkice da se vrate do kola.

Rebeka! Emili!

Nije važno... Istinu ne znam, ili ne znam kako istinu da saopštim. Sve što imam to su priče, misli koje me obnoć proganjaju, iznenadne spoznaje koje neizvesnost budi u meni. Sve što imam su ta mahnitanja duše, pre će biti. *Volela ga je!*, kažem. *Mora da ga je volela!* Čekam onaj neki smisao koji, posle neprospavane noći, sobom nosi zora. Ostajem u prizemlju dok moji hrču na spratu, i pišem, polažem sve te svoje čiste, bele kosti u lepe rečenice.

Ima dana kada ne mogu da se setim majke. Gledam je na fotografiji, ali majka mi izmiče. Ili je vidim u neku nedelju, posle ručka, provedemo ugodno popodne, a kad odem, shvatim da je samo prožuborila kroz mene, kao voda.

„Doviđenja“, kaže mi, a već bleđi njen lik. „Doviđenja, mila moja devojčice“, pa podigne omekšalo lice da je poljubim. I danas to ume da me razbesni. Ono kad ona, čim se okrenem, kao da iščezne, pa kad ponovo pogledam u njenom pravcu, vidim samo obris. Mislim da bih mogla da prođem pored nje na ulici a da je uopšte ne primetim, samo kad bi kupila neki drugačiji kaput. Da moja majka poćini neki zloćin, svedoka ne bi bilo – ona je sámo otelotvorenje zaborava.

„Gde mi je tašna?“, imala je obićaj da kaže dok smo bili deca – ili gde su joj ključevi, ili naoćare. „Je l' video neko moju tašnu?“ I tad, na nekoliko sekundi, kao da je tu, iz hodnika ulazi u gostinsku sobu, odande kreće do kuhinje, pa se vraća. Naši bi pogledi bili upereni kud bilo, samo ne u nju: ona nam je, kao gonić, bila za petama, poput nekakve kolektivne krivice, dok preturamo po sobi, svesni da će nam tašna nekako promaći, ta smeđa, debela tašna, mada nema sumnje da je tu negde.

A onda bi je Bea pronašla. Uvek ima to jedno dete koje je kadro ne samo da gleda nego i da vidi. Ono dete koje uvek ćuti.

„Hvala ti, dušo.“

Poštena da budem, moja majka je jedna u toj meri rasejana osoba, da možda ni sama sebe ne vidi. Nije nemoguće da, dok prevlači prstom preko devojaka koje poziraju na nekoj staroj fotografiji, ne razazna je sebe. A upravo sam ja, od sve dece, ta koja liči na njenu majku, na moju baku Adu. Mora biti da je to zbunjuje.

„O, zdravo“, rekla mi je otvarajući vrata koja vode u hodnik, onog dana kad sam čula za Lijama.

„Zdravo, dušo.“ Isto je mogla da kaže i mački.

„Uđi. Uđi“, govori stojeći na pragu, a ne pomera se da me propusti.

Zna ona, naravno, ko sam ja, samo joj moje ime izmiče. Očima štrika tamo-amoo dok briše jedno po jedno ime sa spiska.

„Zdravo, mama“, kažem, tek da joj pripomognem. I probijam se pored nje u hodnik.

Ta kuća me poznaje. Uvek je manja nego što bi trebalo da bude; zidovi su skućeniji i natrpaniji nego što ih pamtiš. Mesto je uvek previše malo.

Majka, koja mi stoji iza leđa, otvara vrata gostinske sobe.

„Hoćeš nešto? Šoljicu čaja?“

Ali, ja ne želim u gostinsku sobu. Nisam ja gost. Ovo je i moja kuća. Bila sam u njoj dok je kuća rasla; kad je od kuhinje napravljena trpezarija, a kuhinja progutala dvorište iza kuće. Još se ovo mesto pojavljuje u mojim snovima.

Ne znači to da bih ikada više živela ovde. Ovo mesto je jedna prizemna skalamerija, a ne kuća. Čak i sobičak iza kuhinjskih vrata ima svoja zadnja vrata, pa morate da se otelitate dok ne prokrcite sebi put kroz sve te kapute i usisivače da biste ušli u nužnik. Ovo se mesto, pomislim katkad, i ne bi moglo prodati, osim kao plac. Da se sve sravni sa zemljom, pa ispočetka.

Kuhinja i dalje isto miriše – pogodi me taj miris pravo u zatiljak, neodređen i oduran, pod onom svežom bleđožutom farbom. Plakari puni stare posteljine; pa ono nešto kao od kuvanja, i prašnjavo, oko kotla u kome se greje voda; fotelja u kojoj je moj otac sedeo, s priručjima uglancanim i hladnim posle dugih godina bez

ljudskog dodira. Pomalo me zaguši, ne mogu više taj miris da podnosim. To je, prosto, to. Naš miris.

Hodam do one tamo druge kuhinjske ploče i uzimam čajnik, ali kad krenem da sipam u njega vodu, manžetom kaputa zakačim otvorenu slavinu, i rukav mi se sav nakvasi. Protresem prvo šaku, zatim celu ruku, napunim čajnik i uključim ga; skidam pri tom kaput i prevrćem smočeni rukav, mlatarajući njime da se brže osuši.

Majka posmatra taj čudan prizor, kao da je podseća na nešto. A onda kreće prema ovoj, bližoj kuhinjskoj ploči, gde stoji tacna i, na njoj, gomilica tableta. Uzima pilule, jednu po jednu, pa ih prevrće omlitavelim, zamajanim jezikom. Podiže bradu i guta ih na suvo dok ja trljam onu ruku što sam je pokvasila i vlažnom šakom prolazim kroz kosu.

Poslednja, zelena kapsula ulazi u njena usta, majka stoji nepomična, samo joj grlo radi. Baci onda nakratko pogled kroz prozor. Pa se, nehajno, okrene prema meni.

„Kako si? Dušo?“

„Veronika!“, dođe mi da se proderem. „Nekad si me zvala Veronika!“

Kad bi samo postala vidljiva, razmišljam. Tako bih mogla da je uhvatim i utuvim joj u glavu istinu o celoj ovoj situaciji, o ozbiljnosti onoga što je učinila. Ali ona je, kao i uvek, nejasna, nepovrediva, odveć voljena.

„Došla sam da ti kažem da su pronašli Lijama.“

„Jesi li dobro?“

„O, mama.“

Poslednji put sam u toj kuhinji plakala kad mi je bilo sedamnaest godina, što je već doba kad ne bi trebalo da se plače, mada to možda ne važi za našu porodicu, gde svi plaču, barabar, u svim mogućim uzrastima. Vlažnom podlakticom prelazim preko stola od žute borovine, s onim njegovim gustim, plastičnim sjajem. Okrećem se licem prema njoj i pripremam se da izgovorim te obredne reči (ima tu, primećujem, i nekakvog likovanja), ali „Veronika!“, kaže najednom ona pre nego što će poći – pohitati, maltene – u pravcu čajnika. Hvata ga za ručku od bakelita dok se mehurići

zbijaju uz hromirani zid, podiže čajnik, još uključen, pa presipa malo vode da ugreje šerpicu.

Nije mu se čak ni svidjela.

Ima jedan usek u zidu, tamo kod vrata, što je ostao kad je Lijam majku gađao nožem, a mi se svi smejali i drali se na njega. I taj je urez tu, među ostalim udubljenjima i brazgotinama neznanog porekla. Čuveni usek. Rupa koju je Lijam napravio pošto se pret-hodno majka bila sagnula, a pre nego što će ostali zaurlati.

Šta li mu je rekla tada? Čime li ga je izazvala – ta ljupka žena? A onda ga je Ernest, ili Mosi, jedan od zaduženih za održavanje reda, dohvatio pa izbacio kroz zadnja vrata, tamo, na travnjak, i počeo da ga šutira. I tome smo se smejali. Smejao se i moj brat kog više nema, Lijam: bacač noževa, išutiran, smejao se i on, pa zgrabio starijeg brata za gležanj i oborio ga u travu. Ma i ja – i ja sam se smejala, koliko se sećam. Majka je, videvši to, malo coktala jezikom, pa se vratila svom poslu. Moja sestra Midž podigla je nož, stala kod prozora i, gledajući momčiće kako se tuku, počela da maše sečivom, pa ga bacila u punu sudoperu. Ako ništa drugo, naša je porodica umela da se zabavlja.

Majka poklapa šerpicu za čaj, gleda me.

Od pása do kolena tresem se kao prut. Neku užasnu jaru i rasklimanost osećam u utrobi, dođe mi da zabijem pesnice među butine. Zbunjuje me to čuvstvo – nešto između proliva i seksa; ta žalost maltene genitalna.

Kad sam poslednji put plakala ovde, to mora da je bilo zbog nekog momka. Suze koje bi se u krugu naše porodice prolele u ovoj kuhinji obično su bile lišene svakog značaja; bile su tek deo sveopšte galame. Važno je bilo samo da li je *zvao* ili *nije zvao*. Katastrofa, bogati! Popiješ pet flašica meke jabukovače i počneš da škrabaš po zidovima. *Ostavio me je*. Presamitiš se, stegneš dijafragmu, zavijaš i krkljaš. *Nije čak ni zvao da mu vratim šal*. Momak tirkiznih očiju.

Jer i mi, Hegartiji, takođe smo – tu i tamo – veliki ljubavnici. Sevne varnica, jebačina iz vedra neba, i onda to traje, i traje, nikad da prestane. Ne biva tako samo kod onih među nama koji uopšte ne umeju da vole. A takva nas je, opet, većina, na izvestan način.

Takva nas je većina.

„O Lijamu je reč“, kažem.

„O Lijamu?“, kaže ona. „*Lijamu?*“

Moja majka je rodila dvanaestoro dece i – kako mi je kazala jednog nemilog dana – imala sedam pobačaja. Nije ona kriva što ima tolike rupe u glavi. Bilo kako bilo, nikad joj nizašta nisam oprostila. Ne mogu, jednostavno.

Nisam joj oprostila svoju sestru Margaret, koju smo zvali Midž dok, u svojoj četrdeset drugoj godini, nije umrla od raka gušterače. Ne opraštam joj svoju prelepu sestru Beu, koje nikad nema. Ne opraštam joj ni najstarijeg brata Ernesta, koji je svojevremeno bio sveštenik u Peruu, dok nije postao – propali sveštenik u Peruu. Ne opraštam joj brata Stivija, koji je anđelak u raj. Ne opraštam joj nikoga iz čitave te jednolične povorke koju čine Midž, Bea, Ernest, Stivi, Ita, Mosi, Lijam, Veronika, Kiti, Elis i blizanci Ajvor i Džem.

Kakva nam je samo epska imena dala – nema tu neakvih Džimija, Džoa, Mika. Pobačena deca možda su bila obeležena brojevima, recimo „1962“ ili „1964“, mada je možda, za svoju dušu, i njih krstila (Serena, Ajfrik, Mog). Ne opraštam joj ni tu mrtvu decu. Ni to što nije vodila dnevnik, pa da znaš od čega je ko, i kada, bolovao, i šta primio. Šta ako sam ja jedina žena u Irskoj kojoj još pretil rizik od dečje paralize? Ne zna se. Ne opraštam joj što smo većito nosili nošenu odeću, i što smo imali malo igraćaka, i što nas je Midž lemala jer je naša majka bila previše dobra, ili previše zaposlena, ili trudna, ili je nije bilo kod kuće, da bi to sama obavila.

Moja majka, dušica jedna. Devojčica za koju godine ne važe.

Ne, kad dođe do toga, ni seks joj ne praštam. Što je bila tako glupa da se toliko trpa. Spremna i slepa. Posledice, mama. *Posledice.*

„Lijam“, kažem, prilično energično. I larma u kuhinji se stišava dok ja vršim svoju dužnost, a dužnost mi je da jednom ljudskom biću saopštim nešto u vezi s drugim ljudskim bićem, nekoli-ko brižljivo odabranih pojedinosti o tome kako se stiglo do kraja.

„Bojim se da je umro, mama.“

„O“, kaže ona. I očekivala sam da će upravo to reći. Tačno sam znala da će taj zvuk izaći iz njenih usta.

„Gde?“, kaže ona.

„U Engleskoj, mama. Tamo gde je bio. Našli su ga u Brajtonu.“

„Kako to misliš?“, kaže ona. „Kako to misliš, 'u Brajtonu'?“

„U Brajtonu, u Engleskoj, mama. To je grad na jugu Engleske. Blizu Londona.“

A onda primam udarac.

Mislim da me nikada pre toga u životu nije udarila. Pokušavala sam kasnije tačno da se setim, ali zaista mislim da je posao oko batina prepuštala drugima: Midž, naravno, koja je uvek nešto briskala, pa bi te samo opaučila onom krpom, ili preko lica, ili po vratu, po nogama otpozadi, a miris te krpe – uvek bi mi palo na pamet – sâm po sebi je gori nego to što te koža peče; i Mosiju, koji je bio lud; Ernestu, uviđavnom, lake ruke; kako se silazi niz starosnu lestvicu, tabadžije su gubile na autoritetu i prestajale da biju, mada sam i ja prošla kroz jednu kratku fazu, sa Elis i blizancima Ajvorom i Džemom.

Ali, majka sad drži jednu ruku na stolu, a drugom je zamahnula i zakačila me postrance po glavi. Ne mnogo jako. Uopšte to nije jak udarac. A onda opet zamahne, pa se uhvati za kuhinjsku tablu, i okači se tu, između table i stola; ruke raširila, glava joj klo-nula. Neko vreme ćuti, a onda taj stravični zvuk počne da izvire iz nje. Sasvim tiho. Kao da ga iz leđa ispušta. Podiže glavu, okreće se prema meni, i vidim njeno lice; vidim taj izraz, sada, i vidim da to lice nikada neće biti kao što je bilo.

Nemoj da kažeš mamici. Bila je to mantra naših detinjstava, ili bar jednog od naših detinjstava. *Nemoj da kažeš mamici.* Govorila je to naročito Midž, ali i ostala starija braća i sestre. Kad bi neko nešto razbio ili prosuo, kad se Bea ne bi vratila kući, ili kad bi Mosi otišao da živi na tavanu, ili Lijam prosuo kiselinu, ili Elis spavala s nekim, ili Kiti prokrvarila novu školsku uniformu, ili kad bi neko telefonom javio da će kasniti, da je gužva u saobraćaju, da nema para za autobus ili taksi ili, u jednom slučaju, što je bila katastrofa, kad je Lijam prenoćio u zatvoru. Te poruke nisu prenošene: sašaptavali bismo se u hodniku, *Nemoj da kažeš mamici*, jer bi

„mamica“ uradila – šta? Svisnula? „Mamica“ bi brinula. Što je meni izgledalo sasvim na mestu. Pa ova familija je, naposljetku, njeno delo. Svako od te dece je – isključivo, i uz mnogo bola – iz nje izašlo. I moj otac je te reči ne jednom izgovorio, staloženo, galantno: *Nema potrebe da sada to govorite majci*, kao da je stvarnost njegove postelje ujedno bila i jedina stvarnost koju je ta žena dužna da nosi na plećima.

Pošto je moja majka digla ruku na mene i udarila me, prvi put, u njenoj sedamdesetoj i mojoj trideset devetoj godini, svest mi se budi, bezmalo će eksplodirati koliko je sve to nepravedno. Mislim da ću umreti od nepravde; te će mi reći, mislim, pisati i u umrlici. Kao prvo, to što je upravo meni zapala ova dužnost – jer ja sam ono brižno dete, razume se. Imam kola, dobijam račune za uslužni telefon. Imam kćerke koje ne moraju da se tuku zato što je jedna uzela pantalonice onoj drugoj i u njima otišla u školu. Znači da sam upravo ja ta koja mora da sedne u kola i ode do mame, pozvoni na vrata i dovede sebe u položaj da dobije po nosu preko kuhinjskog stola. A nije da je meni sve to palo s neba – muž, kola, telefonski račun, kćerke. I gnevna sam na svakog svog brata ponasob, i na svaku svoju sestru, uključujući i Stivija, koji je odavno umro, i Midž, koja je nedavno umrla, i kiptim od besa na Lijama što je i on umro, baš sada, kad mi je najpotrebniji. Van sebe sam, u najdoslovnijem smislu reči. Toliko sam ljuta da kuhinju posmatram iz potpuno drugog ugla, i podlakticu svoju što, razodevena, počiva na stolu i, s druge strane stola, majku, kao raspetu, dok joj glava visi oklembesena iz malog belog trougla obnaženog vrata.

Ovde je Lijam. Ovde, gore. Doživljavam ga kao nekakav vrisak u ovoj prostoriji. Ovo on vidi: moju голу podlakticu, našu majku kako izigrava avion između kuhinjske ploče i stola. U niskom letu.

„Mama.“

Ono samo ropće iz nje. Podižem ruku.

„Mama.“

Nema ona predstavu koliko je toga učinjeno za nju u proteklih šest dana, otkad su prvi put nazvali iz Britanije. Svega je bila pošteđena: Kiti je jurcala po Londonu, a ja po Dublinu, tražeći od

zubara podatke o vilicama; pa koliko je visok, pa boja kose, pa tetovaža na desnom ramenu. Ništa od toga nije njoj, nego meni, toga jutra pročitala jedna vrlo fina policajka koja mi se pojavila na pragu, jer sam njega najviše volela. Žao mi je žena koje rade u policiji – njihovo je samo da razgovaraju s rodbinom, pa s prostitutkama, i da piju čaj.

Majci sad pljuvačka curi sa donje usne, u mehurićima i razvučenim balama. Zinula. Neprestano pokušava da zatvori usta, ali usne neće da se spoje, a ona samo: „Uh. Uh.“

Moram da joj priđem, da je dodirnem. Moram da je uhvatim za ramena, nežno je uspravim i pomerim odatle. Stisnuću joj ruke uz bokove pa ću je odgurati do stolice, a onda ću joj zašeceriti čaj, mada ona ne pije s šećerom. Sve ću da učinim, ponizna pred tim biološkim, idiotskim, vanvremenim bolom.

Isto bi tako ona plakala za Ajvorom, manje za Mosijem, više za Ernestom i, neutešno, kao svi mi, za divnim Džemom. Plakala bi tako za svakim sinom. Pada mi na pamet da smo mi tu, izgleda, nešto pogrešno shvatili jer ja sam ta koja je izgubila ono što se ne dâ nadoknaditi. Ona toga ima još.

Jedanaest meseci je bila razlika između mene i Lijama. Izašli smo jedno za drugim, ja njemu za petama, kao na redaljci, ili kao preljubnici. Ponekad pomislim da su nam tamo tela bila isprepletena, samo što je on izašao ranije, da me sačeka napolju.

„Jesi li dobro, mama? Hoćeš šolju čaja?“

Ona me motri: sva je sićušna na toj velikoj stolici. Gleda me sumnjičavo, trza glavom. A ja – kao da mi se prokletstvo sručilo na teme. Ko li sam ja da pipnem uopšte, a kamoli da uzimam u ruke i odbacim, kao višak, to tkanje materinske ljubavi?

Ja sam Veronika Hegarti. Stojim pred umivaonikom u školskoj uniformi; petnaest mi je, šesnaest godina možda; plaćem zbog momka koji me je ostavio, a teši me žena koja ne može, makar sto leta poživela, imena da mi se seti. Ja sam Veronika Hegarti, trideset devet mi je godina, i uzimam kašičicu da zasladim čaj najlepšoj ženi u Dublinu, koja je upravo primila užasnu vest.

„Sad ću da nazovem gospođu Kluni.“

„Da je nazoveš?“, kaže ona. „*Nazoveš?*“ Jer, gospođa Kluni je komšinica, vrata do vrata.

„Da, mama“, odgovaram, i ona se najednom doseća da joj je sin umro. Ponovo bi da proveri, da se uveri da li je to moguće, i ja klimam glavom, nekako izveštačeno. Nije ni čudo što mi ne veruje. Jedva verujem sama sebi.

En Enrajt
OKUPLJANJE

Prevod sa engleskog
Vladimir D. Janković

Za izdavača
Dijana Dereta
David Dereta

Glavni urednik
Petar V. Arbutina

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Lektura i korektura
Irena Popović–Grigorov

Prvo *DERETINO* izdanje

ISBN 978-86-7346-674-3

Tiraž
1500 primeraka

Beograd 2008.

Izdavač / Štampa / Plasman

Grafički atelje DERETA

Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd

tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

w w w . d e r e t a . c o . y u

Knjižare DERETA

Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

Banovo brdo, Dostojevskog 7, tel.: 011/ 35 56 445, 30 58 707

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(417)-31

ЕНРАЈТ, Ен

Окупљање / En Enrajt ; prevod s engleskog Vladimir D.
Janković. - 1. Deretino izd. - Beograd : Dereta, 2008 (Beograd :
Dereta). - 242 str. ; 21 cm. - (Biblioteka Dereta vam predstavlja ---)

Prevod dela: Gathering / by Anne Enright. - Tiraž 1.500. - Beleška
o piscu: str. 241-242.

ISBN 978-86-7346-674-3

COBISS.SR-ID 150597644